

predlogu pa ne na pred vsem odločilna pojasnila predlagateljeve.

Drugi dan, minulo sredo 20. marca govoril je prvi vpokojeni šolski vodja Lipert, hud Nemec s Češke, večinoma stvarno in primeroma mirno, s tem nasprotujoč Lichtenstein-u, da je navajal nekatere nesposobnosti, ki so se nahajala med duhovništvam katoliške cerkve. Ko se potem k besedi oglasi naučni minister Gautsch, zbrali so se radovedni skoraj vsi poslanci v zbornici krog ministerskih stolov, ker se je sploh pričakovalo, da se minister v imenu vlade izreče, kako se ona stavlja nasproti predlogam, ki merijo na prevstrojenje ljudske šole.

Minister je dolgo govoril o mnogo drugih rečeh, pa konečno govoril je tudi, akoravno nekoliko prikrito — vendar razumljivo o ljudski šoli; rekel je med drugim:

„Vse te zadeve pa se naravno zad umaknejo nasproti vprašanju, katero se je včeraj pričelo razpravljati od več govornikov z različnih strani te visoke zbornice, pred vprašanjem o vredbi naše ljudske šole. Prav tako malo, kakor bi mogel dopustiti, da se naša ljudska šola vredi po željah ene same stranke se ne morem staviti na stališče, ki se očitno deli od mnogo gospodov leve strani te visoke zbornice, na stališče, da je uprava naše ljudske šole brez napak in da toraj naš zakono ljudski šoli nikakor ne potrebuje premembe. — — ako ravno pripoznavam prednosti naše šolske postave in pa vspehe, ki so se dosegli na tem polji, moram vendar visoki zbornici očitno izreči, da naša ljudsko-šolska postava prenaša prememb in to na več kot eno stran.“

„Včeraj se je v tej visoki zbornici v zelo zanimivem govoru, katerega bi skoraj imenoval pojasnilo (komentar) k znanemu šolskemu predlogu ravno tistega gospoda govornika, ne glede na razvoj njegovega načelnega stališča, navedla vrsta pritožb nasproti posameznim naredbam in dogodbam v naši ljudski šoli, katere po mojem mnenju zaslužijo popolni ozir.“ (Čujte, čujte, in gibanje na levici.)

„Vendar pa moram opomniti, da ono, kar se je tukaj reklo posebej o duhu, ki navdaja en del našega učiteljstva, o izjavah, katerih ne morem drugače kot najodločnejše obsojati, vendar morebiti v tej meri ne velja o našem učiteljstvu sploh. Visoka zbornica mi ne bode zamerila, ako v tem trenutku tudi najdem besedo za naše učiteljstvo, ker ne smem prezirati, da velik del teh učiteljev v najtežavnejših razmerah hvalevredno spolnuje svojo dolžnost.

Naša ljudska šola ima spolnovati dve veliki nalogi: odgojo in poduk. Namenoma stavim odgojo v prvo vrsto, ker mislim, da se na tem polji naša ljudska šola da bistveno izboljšati. Od srečne rešitve teh dveh nalog je v državi odvisnega neskončno veliko, in kdor je kakor jaz mnenja, da se duševna vojna moč države opira na šolo, moral bo priznati, da pomenja rešitev tega vprašanja — vprašanje obstanka za državo.

To vprašanje stopilo bode enega dne v spremstvu cele vrste družih vprašanj pred visoko zbornico (čujte čujte! gibanje na levici) — pravim: stopilo bode enega dne pred to visoko zbornico, in takrat doglala se bode borba med nasprotji, ki se nahajajo v tej visoki zbornici, in ki so se včeraj odločno pokazali. Takrat bode naučni minister svoje stališče tudi na drobno označil (gibanje na levici), — on bode oddal svoj glas. (Gibanje in mrmranje na levici). Oddal bode svoj glas po svojem prepričanju in brez vsakega pridržka. On bode varoval pravice države pri šoli, kar pri njej država zahtevati sme in zahtevati mora: po moči splošno in najboljše ljudsko-šolsko izobraženje. Zastopal bode šolo v tej visoki zbornici kot njen goreč prijatelj brez ozira na posledice, ki bi mogle iz njegove izjave nastati za njegov stanje. Takrat boste tudi na tem mestu našli, ne sicer kakor je včeraj rekel en govornik zastopnika njegovega Veličanstva cesarja — ker minister to ni — temveč svetovalca krone, ki si je zavest svoje odgovornosti, ne stvar kneza Lichtensteina, pa tudi ne stvar čestite opozicije. (Dobro, dobro na desni.)

Čast mi je danes v četrto zastopati v tej visoki zbornici državni proračun naučnega ministerstva. Ta čas v resnici ni bilo premalo težav in borb in pobliškavanje v tej razpravi kaže bližanje viharjev. Nič manj pa se bodem stalno držal onih načel, katera so me vodila do sedaj, visoko staviti skrb za državo, opravila svojega oddelka stvarno voditi, odgojo in poduk po vsi moči povzdigovati in pa zahtevam vsih narodov naše domovine glede državnih pripomočkov za izobraževanje v smislu poravnajoče pravičnosti vstrezati.“ (Dobro, dobro na desnici, ugovarjanje na levici, živahno trajno gibanje v celi zbornici.)

Za ministrom govoril je staročeški poslanec Adamek ki je v obširnem temeljito podprtem govoru razkladal težave češkega šolstva, ki je očital vladi, da veliko premalo skrbi za češke šole, posebno vspešno pa se je obračal zopor delovanje nemškega Schulverein-a, ki ne brani Nemcev temveč ponemčava Slované, ker sprejema v svoje šole med Čehi po 17%, med Slovenci pa celo po 27,5% vsih šolarjev, med tem ko nasproti Čehi in Slovenci načeloma ne sprejemajo v šole svojih narodnih društev nobenega Nemca.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. † Riharjeva Jerica. Komu izmed starejših izobraženih stanovnikov naše ožje Kranjske domovine, zlasti pa izmed čč. gg. duhovnikov in onih, ki so se zanimali za cerkveno petje, ni znano to ime? Saj je v prejšnjih letih slovelo na dalječ okrog. Kdor pa izmed spoštovanih mlajših bralcev „Novic“ o tej spoštovani rajni osebi bolj natančno poučen biti želi

naj se potrudi brati nasledne vrstice: Rajnca Jerica bila je sestra slavno znanega rajn. skladatelja in ljubljanske stolne cerkve organista v. č. gosp. Gregorija Rihar-ja. Kot priprosto kmetsko deklino vzel jo je bil on k sebi; njeni že sam po sebi izvrstni in jasno-doneči sopran-glas opilil, izuril in izvežbal je tako, da bi boljših uspehov gotovo ne bil dosegel nobeni konservatorij. Velika je naša ljubljanska stolna cerkev, pa kadar se je ona raz kora oglasila: kar odmevalo je po vsih prostorih in od vseh sten. Ni je imela, in javaljne bo kdaj več imela naša katedrala † Riharjevi Jerici enako „prima-dono“. Vsaki svetovni operi delala bi bila ona z svojim izdatnim in bi rekli, plemenitim glasom, čast. Vkljub tolike nadarjenosti in izurjenosti v petji, pa je bila in ostala ona vedno po svoji opravi le ponižno kmetijsko dekle. Bodi si še tako velik praznik, in naj bodo zbrane na stolne cerkve koru še tako izobražene pevske moči v gosposkej opravi: ona stopila je v peči na glavi med nje, vzela note v roke, in bila vsem in vsakemu kos. Pa! — vse je minljivo pod solncem! Po smrti njenega preljubljenega č. gosp. brata, prevzel je bil njuni stričnik, šibki mladenček, Gregorček Rihar mesto in službo stolnega organista, v to izurjen in izvežban je bil tudi on po rajnem č. g. stricu; al, „le malo cvetki ur je danih“, — v najlepših letih sledil je tudi Gregorček slavnemu stricu v grob. Zdaj jele so tudi Jerici potekati naglo prijetne ure življenja. Kdor kaki posel opravlja z toliko vnemo, kakor je ona petje, in se vendar le loči od njega, pretrgana mu je tako rekoč nitika življenja. Vrh tega morala je blaga rajnca le prepogostno slišati, kako nemilo, nečastno in krivično je bil njeni rajni slavni gosp. brat napadan po njegovi smrti, kar ji je mnokrat bridko ranilo srce, in je od takrat tudi ni bilo lahko več videti vesele. K vsemu temu pritisnila je še dolga in mučna bolezen, in vpihnila jej v 14. dan t. m. lučico življenja v 75. letu dobe njene. 16. dan t. m. položeno je bilo njeno truplo na sv. Krištofa pokopališču v hladni grob k večnemu počitku, njenej duši pa želimo, da bi bila pridružena pevskemu zboru na gori Sionski!

—k.

Iz Ljubljane. — Državni zbor. Kakor je to navadno, vspela se je tudi letos budgetna razprava do svojega vrhunca pri naučnem budgetu. Razprava ta postala je pa letos tudi zato bolj zanimiva, ker se je vsem drugem vprašanjem zamotane šolske uprave pridružila letos še verska šola. Najpred je knez Lichtenstein v svojem izglednem in mojsterskem govoru razložil namen in pomen svojega šolskega predloga tako temeljito, da sedaj pač nihče ne more govoriti, da ne ve kam knez meri s svojim predlogom. Potem oglašil se je v imenu vlade naučni minister z izjavo, po kateri se sme soditi, da vlada res sama predloži načrt šolskega zakona, kar je do sedaj bolj veljalo za govorico. Govorniki z levece bili so iznenadeni z govorom Lichtenstein-ovem,

pripravljenega imeli so mnogo orožja, mnogo besed in fraz zoper vse ono, kar so levičarski časniki napravili iz predloga Lichtenstein-ovega. Pa govor predlagatelj izbil jim je iz rok vse ono orožje, ker sprevideli so, da bi morali pobijati samo izmišljije lastne domišljije, zoper to, kar je knez označil kot svoj predlog, ni bilo bistvenega ugovarjati. Edin protigovornik mladočeh Greger delal se je kakor bi bil preslišal ves govor Lichtenstein-ov, akoravno ga je vsa zbornica videla, da je poslušal jako pazljivo. Edin Greger boril se je zoper pošast, katero si je v predlogu naslikal sam. Govoril je po svoji navadi strastno, žaljivo, prav po napevu Knotz-ovem grdeč duhovščino, plemstvo prejšnjih in sedanjih časov, na kratko, govoril je tako, da si je v polni meri zaslužil bogato in gromovito pohvalo, katero mu je dajala opozicija državnega zbora. Po sicer temeljitem, pa za splošnost malo zanimivem govoru poljskega poslanca Rutevskega sklenila se je razprava onega naslova in izbrana sta bila izmed protigovornikov oče sedanje šolske postave dvorni svetnik Beer, izmed zagovornikov, pa naš poslanec kanonik Klun. Beer-ov govor bil je naravno šolskemu predlogu nasproten, v obče pa vendar stvaren in ne pretiran. Poslancu Klunu pa je pripadla čez noč teška pa tudi častna naloga ugovarjati tako-rekoč nepripravljenemu govoru Beer-ovemu, dalje pa govorom Lipert-ovem, Weitloff-ovemu in pa Gregerjevemu.

Na muho je vzel posebno mladočeha Greger-ja in odgovarjal mu je v resnici tako krepko, jedrnato in temeljito, da je v resnici sebi in pa desnici vsi pri tej borbi prislužil prvo lavoriko. Izrekoma je stališče češkega kluba in naroda pri tej priliki branil s toliko spretnostjo, da mu le po vsem zasluženji slavo pojo češki listi. Pa tudi napad Gregerjev na kneza Lichtenstein-a, zavrnil je Klun jako sijajno in uspešno. Še le po obrambi napadov prestopil je naš poslanec k šolstvu Slovencev ter je tukaj omenjal zahvalno najpred novo osnovanih strokovnih šol v Ljubljani. Potem priporočal je zopet sicer že nevoljen, pa vendar z vso odločnostjo dalnji obstanek gimnazije Kranjske. Konečno pa razpravlja še s spretno besedo nepostavnosti pri šolstvu Slovincem namenjenem na Koroškem in Štajerskem prav srečno pobijajoč ugovore Gohn-ove in Weitloff-ove.

Poročevalec za ta del budgeta mlad poljski vseučilišni profesor Bobzinski govoril je z višjega stališča za izboljšanje šolskega zakona poudarjajoč izrekoma, da državno višje nadzorstvo mora vstati po državnih temeljnih zakonih, torej ima opozicija v rokah moč zabraniti tako premembo, katero vedno slikajo v najgrjih barvah. Da bi se pa otroci v šoli po novem načrtu manj naučili ali slabeje odgajali, to pa bode znala, ako bi treba bilo, zabraniti tudi vsa desnica izrekoma poljski klub.

Prav krepko pa je Bobzinski še hlastnil po Gregerju rekoč, da je ta edini ostal v zbornici, ki je še veroval na vruga, katerega so si levičarji na steno narisali o predlogu Lichtenstein-ovem.

Pri naslovu „šolsko nadzorstvo“ pa je zopet Gregerc hudo šibal postopanje nemškega Schulvereina na Štajerskem; in za glavnega govornika pri tem naslovu izvoljen je zopet naš poslanec Šuklje, ki je, poročila sedaj še nimamo, gotovo tudi včeraj svojo nalogo častno rešil.

— Muzej kranjski v Ljubljani. Deželni odbor je sklenil v začasno oskrbovanje muzeja na mesto umrlega odbornika Deschmanna, izročiti rojaku kranjskemu, vpokojenemu c. kr. profesorju Alfonsu Müllerju, ki se je že dolgo časa bavil s starinskimi najdbami naše dežele, ter spisal tudi več zanimivih knjig, med drugimi ono z naslovom „Emona“. Nov začasni kustos je dober strokovnjak v vsih naravoslovskih strokah, tako da je opravičena nada, da pridejo znanstveni zakladi naše dežele v dobre roke.

Javna zahvala.

Ker mi ni mogoče, izreči vsakemu posebej svoje srčne in najtoplejše zahvale za toliko trudapolno, vstrajno in zdatno pomoč v dan 18. t. m. pri gasenji mojega po požaru vkončanega gospodarskega poslopja, kakor tudi za zabrambo, da so bila moja druga obširna poslopja rešena vkončanja, se poslužim toraj v ta namen pota javnosti. V prvi vrsti velja moja najtoplejša zahvala spoštovanim članom tukajšnjega občinskega odbora, ki so bili prec o pričetku nesreče na mestu, ter pomagali vladati gasilce. Nič manj sem dolžan najtoplejšo zahvalo prespoštovanemu v. č. gosp. župniku Janezu Sušnik-u in blagorodnemu gosp. Fran. Šlibar-ju iz Sele, ki sta se z ondotno brizgalnico in požarno brambo prihitela tako naglo na pomoč in so vsi posebno veliko pripomogli, da se je nevarnost tim hitreje vdušila. Tudi vsem drugim gasilcem in pomagalcem domačim in zunajnim od prvega do zadnjega, velja ta moja srčna zahvala, vsacemu posebej in vsem skupaj iz srca želim da bi jih Bog varoval vsake take in enake nesreče, ali pa škode, kakor jo je meni prizadjala hudobna roka požigalčeva, dasiravno mi moja vest ne očita, da bi bil jaz komu kedaj kaj hudega in krivičnega želel, ali pa storil.

V Železnikih, 21. marcija 1889.

Leopold Globočnik,

fužinar in posestnik.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Ker so poročila iz državnega zbora v današnjem listu tako obširna, nam tukaj o razpravah državnega proračuna ne ostaja mnogo več poročati, razun, da se je čulo v poslaniških krogih, da se ta teden pričnejo tudi redne večerne seje, tako da se naučno ministerstvo reši vsaj do četrtega ali petka tega

tedna. — Dopolnilne mestne volitve zvršile so se tudi v II. razredu neugodno za judom prijazne liberalce, ki so zopet pri tej volitvi zgubili na združene kristjane tri sedeže. Med drugimi izvoljen je bil v srednjem mestu za mestnega odbornika naš rojak s Kamnika, g. Florijan Hostnik, načelnik cerkvenega urada pri sv. Štefanu. Pri ožji volitvi, katera se je vršila dne 23. t. m. na predmestju Wieden, zmagal je liberalni kandidat Hackenberg proti antisemitu Bauk-u, toda samo z večino 11 glasov.

Združeni kristjani imeli bodo sedaj v mestnem zboru 26 zastopnikov.

Ogerska. — Državni zbor ogerski zboruje že nad 70 dni o novem vojnem zakonu in zračunalo se je, da stroški zborovanja znašajo že 200,000 gl. Vrh tega napadel je prejšnji teden dijak z realke v zbornici poslanca in mu dal zaušnico, ta pa je z revolverjem strelil po njegovih nogah. Vsled te dogodbe nastali so z novega veliki poulični izgredi, ne člani zborove večine, ne ministri niso bili na cesti varni pred poulično družalijo, s posebno slastjo šli so po vozu ministerskega predsednika Tisz-e, čegar voz so ometavali z blatom in kamenji ter pljevali vanj.

Razburjenost je bila tolika, da se je cesarski dvor nameraval takoj odpeljati stran. Ko pa je mestni župan zažugal, da bode vojaštvo seglo po orožji, ako ne bode miru, videti je, da se je vriš polegel in cesar vrne se na Dunaj jutri, kakor je bilo začetkom odločeno.

Cesarsko ročno pismo odveže pravosodnega ministra Fabini-ja od njegovega posla, ravno tako ministra Orczi-ja od poslovanja kot namestnika ministra notranjih zadev ter ta začasni posel izroča trgovinskemu ministru Barossu.

Telegram „Novicam“.

Z Dunaja, ob 3. uri popoldne.

Včeraj je Šuklje v vzglednem govoru razdejal očitania Dumreichera glede slovenskega šolstva; potem bičal Gregerja ter zahteval premembo šolskega zakona z državnopravnega, narodnega in pedagoškega stališča. Danes je Naber goj priporočal podporo cerkvi barkolski. Zakon povečšanje plač bogoslovskim profesorjem, bil je sprejet nespremenjen.

Žitna cena

v Ljubljani 23. marcija 1889.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 34 kr. — banaške 6 gold. 80 kr. — turšice 5 gold. 30 kr. — soršice 5 gld. 80 kr. — rži 4 gold. 50 kr. — ječmena 4 gold. 33 kr. — ovsa 3 gold. — kr. — ajde 4 gold. 33 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 41 kr. 100 kilogramov.